

Estils

Mentides a les xarxes: ens ho empassem tot, a internet?

NEREIDA CARRILLO
BARCELONA

Arran de la circulació de notícies falses durant la campanya presidencial dels Estats Units, Facebook i Google han anunciat mesures per intentar aturar-ne la propagació. Però el problema no és nou. Fa temps que corren per les xarxes notícies enganyoses, rumors o muntatges fotogràfics que es fan passar per imatges verídiques. D'exemples n'hi ha molts, com la mort de Fidel Castro (dos anys abans que succeís), el bombardeig de la Casa Blanca, la noia que es va operar per posar-se un tercer pit o la zebra que vagava per Manhattan (i que era un muntatge fotogràfic). Ateses les conseqüències d'algunes de les fal·làcies digitals, ara els gegants d'internet volen eliminar-les. Però, i els usuaris, ¿quina responsabilitat tenim? Som massa crèduls? Per què a la xarxa ens ho empassem tot?

Ingenuïtat digital

Diversos estudis retraten la candidesa dels internautes. Una recerca de la Universitat de Stanford publicada l'any passat, i en què s'analitzava com estudiants d'instituts i universitaris avaluaven la informació a internet, va concloure que un 40% dels joves es van creure una imatge falsa. Ja l'any 2009, un estudi de l'Associació d'Internautes assenyalava que el 70% dels enquestats tenien problemes per identificar mentides a la xarxa. Què té internet que fa que ens colin mentides amb més facilitat que en altres entorns? Javier Velilla, expert en comunicació digital i director de la consultora Comuniza, i Pau Martínez, psicòleg i autor del llibre *La incomunicació virtual*,

Abans de morir, les xarxes socials van 'matar' diverses vegades Fidel Castro. També van propagar que la Casa Blanca havia sigut bombardejada i que una zebra vagava per Nova York. Tot fals. Els experts alerten que hem d'aprendre a identificar les mentides i no difondre-les

Les xarxes han escampat moltes mentides. A dalt, alguns exemples: un perfil fals de Nicolás Maduro anunciant la mort de Castro el 2014, els decessos de Robert Redford o Cormac McCarthy, la foto falsa d'una zebra corrent lliurement per Manhattan... TWITTER

coincideixen a assenyalar la immediatesa com un dels factors que propicien el poc esperit crític. "A internet tot passa de pressa – explica Martínez –. L'usuari sent impotència, no sap com reaccionar. Una manera és creure-s'ho tot".

El psicòleg aprofundeix en una reflexió que ja feia el filòsof i professor Emilio Lledó, que proclamava que "el pensament és lentitud". És evident que la instantaneïtat de la xarxa no estimula una avaluació completa i consistent, però també hi ha altres factors que contribueixen a la ingenuïtat, com ara el gran volum de continguts que ens arriba o la inconsciència de *hackejos* de comptes i altres problemes de seguretat. Pau Martínez apunta un altre motiu: "Les xarxes socials condueixen les persones a cert grau de passivitat. Això fa que, davant les notícies, tinguem una actitud més passiva".

Contingut de menys qualitat

Més enllà d'aquests factors, Velilla emmarca la circulació d'informació fal·laç i les dinàmiques del que s'ha anomenat la postveritat en una crisi del contingut. Segons aquest expert, la veracitat no es considera un criteri essencial, sinó que més aviat es valoren altres variables com ara "el temps real, l'entreteniment i la sorpresa". Velilla afegeix: "Avui dia el contingut és tan barat de generar i de distribuir que una de les conseqüències és que no sigui cert, però també té altres déficits de qualitat". Entre aquests altres déficits Velilla esmenta el fet que hi hagi poques fonts i poc fiables, i una redacció nefasta.

Davant d'aquesta situació, Google i Facebook han plantejat algunes mesures per acabar amb la circulació d'informació errònia. El popular cercador va anunciar que prohibiria que les webs que transmeten notícies falses fessin servir el seu servei

Algunes pistes

Com podem verificar a internet i no morir en l'intent

Davant la complexitat de destriar el gra de la palla a les xarxes, diversos llibres i manuals aporten consells i eines digitals per verificar amb èxit. Moltes d'aquestes publicacions estan pensades per a periodistes, però poden fer-se extensibles a tots els usuaris. Destaquen el *Verification handbook*, un manual impulsat per l'European Journalism Centre; els procediments de verificació en xarxes socials que la BBC té publicats a la seva web, o el llibre *Internet para periodistas*, de Sílvia Cobo.

Qui és qui a la xarxa

Identificar i avaluar la credibilitat de les fonts resulta clau. A Twitter, per exemple, ens podem fixar en si el tuitaire té seguidors o quants en té, quan va crear el compte, quin to utilitza o si enllaça a una web oficial. Algunes eines que resulten útils per poder verificar identitats són Whois.net, un instrument per localitzar els usuaris registrats a un nom de domini, o Pipl.com, que permet trobar les petjades que ha anat deixant una persona en el seu trànsit per internet.

Realitat o Photoshop

Sovint circulen pel ciberespai imatges que han sigut trucades i que, per tant, no són reals; en alguns casos el retoc és evident, però en d'altres no. Dos recursos que ens poden ajudar en la verificació d'imatges digitals són TinEye i JPEGsnoop. El primer és una eina per a la cerca inversa d'imatges, és a dir, l'usuari puja la foto i TinEye fa un escorbat de la xarxa per saber on es troba aquella foto. La segona eina permet detectar si una instantània ha sigut editada.

Com analitzar vídeos

Per detectar vídeos fal·laços cal examinar font, procedència, data i contingut. Per exemple, a la BBC verificaven les matrícules dels vídeos pujats per usuaris durant la Primavera Àrab. També es fixaven en detalls com si el temps que es veia que feia coincidia amb la previsió meteorològica o en l'accent dels que parlaven. També es poden buscar detalls més subtils: si hi ha algun element que no fa ombra i que n'hauria de fer és perquè el vídeo ha sigut editat.

de publicitat, i la xarxa social, per la seva banda, permet denunciar històries enganyoses. Mark Zuckerberg va proclamar a finals de l'any passat que quan molts usuaris els alertessin que una història resulta sospitosa, la farien analitzar per organitzacions externes especialitzades en verificació de fets (no va dir quines). A més, va afegir que aquest tipus d'històries no apareixerien tant al mur dels usuaris.

Penalitzar els mentiders

Velilla creu que, malgrat les promeses que fan, aquestes plataformes no podran detectar contingut fals en temps real, perquè això, segons aquest expert, "requeriria un control que transcendeix la neutralitat de la plataforma". Però sí que podran identificar les fonts de rumors i mentides i castigar-les. Això, per a aquest expert en comunicació digital, tindrà efectes ràpids. "Si Facebook ens comença a penalitzar per pujar-hi contingut fals, ens ocuparem molt més de la qualitat del contingut que pugem", augura Velilla.

En aquest context, la verificació de la informació s'imposa i és una tasca que ja no només serà exigible als periodistes i professionals de la comunicació, sinó que també hauran d'assumir els internautes. "Si tinguéssim esperit crític, podríem aturar el fet que tantes notícies falses corrin per la xarxa", assegura Martínez. "Haurem d'acostumar-nos a dubtar més i contrastar millor els continguts", indica Velilla. Aquest expert matisa, però, que això és "demanar molt" als usuaris, ja que comporta que assumeixin un rol que no han tingut mai; sempre han confiat en la veracitat i la diligència de mitjans i fonts d'informació.

Serà difícil, creu Velilla, que els usuaris garanteixin la veracitat de la informació, però sí que procuraran no fer circular continguts que ja sàpiguen que no són certs, sobretot si les plataformes els penalitzen i això els resta visibilitat. Velilla afegeix que caldrà "alfabetització digital" perquè els usuaris aprenguin a contrastar i eduquin el seu esperit crític. La xarxa ofereix tant eines per supplantar identitats, retocar imatges i difondre mentides com instruments per detectar aquests malfactors i les seves farses. ■

Alerta, aquí hi ha rumors!

Algunes webs i eines se centren a recopilar els rumors que circulen per les xarxes o els errors que es colen en algunes informacions. Entre elles cal destacar Snopes.com, que es dedica a desmentir contingut enganyós. Amb el propòsit d'assenyalar errors va néixer el blog *Regret the error* i el projecte *PolitiFact*, que, reconegut amb un premi Pulitzer, avalua la rigurositat d'algunes proclames dels polítics dels Estats Units.